

De verbreiding van *Araschnia levana* L. in Nederland

door

B. J. LEMPKE

Araschnia levana is ongetwijfeld een van de mooiste voorbeelden van een vlinder, die in onze tijd zijn areaal tot in ons land uitbreidt en in staat is zich hier te handhaven. Mogelijk is het niet de eerste keer, dat *levana* zo'n bloeitijdperk beleeft, al is het vorige dan veel minder opvallend geweest dan het tegenwoordige. Immers, in Bouwst. 1 : 224 (1853) schrijft DE GRAAF op gezag van VER HUELL, dat de vlinder „voorheen niet zeer zeldzaam bij Doesburg en Didam” was, maar toen al „in jaren niet [meer] gezien” was.

Wat hiervan zij, zeker is, dat *levana* later een van de grootste zeldzaamheden der Nederlandse dagvlinders werd en soms in tientallen jaren niet binnen onze grenzen werd opgemerkt. In de twintiger jaren van deze eeuw begon hierin evenwel verandering te komen. Vooral in het Zuiden werden, eerst sporadisch, doch al spoedig vrij geregeld, exemplaren gevangen. Vanaf 1942 nam het aantal gaandeweg toe, en 1945 werd een *levana*-jaar in optima forma. Alle beschikbare gegevens heb ik in 1946, 1947 en 1948 gepubliceerd, zodat ik voor bijzonderheden naar deze artikelen mag verwijzen. Heel duidelijk was het opdringen vanuit zuidelijke richting in ons land te vervolgen.

De laatste tijd gaat de gebiedsuitbreiding niet zo vlot meer. Wel weet *levana* zich in het door haar bevolkte gebied over het algemeen uitstekend te handhaven. Natuurlijk schommelt het aantal op dezelfde wijze als bij andere inheemse soorten, maar over het geheel genomen behoeft er stellig (nog) geen ongerustheid te bestaan over de vraag, of de vlinder zich hier kan handhaven. De nieuwe vindplaatsen, die mij van tijd tot tijd bekend worden, liggen echter bijna steeds binnen het areaal, dat *levana* hier reeds bewoonde. Werkelijke uitbreidingen komen nu slechts sporadisch voor.

De tegenwoordige stand van het *levana*-territorium heb ik op het kaartje aangegeven. Vindplaatsen uit de periode vòòr 1920, waarvan de vlinder nu evenwel nog niet opnieuw vermeld is, zijn niet opgenomen. Dit zijn er echter maar weinige, en zij liggen alle binnen het nu bewoonde gebied.

Dat de vlinder trekt of zwerft bij de uitbreiding van zijn areaal spreekt wel vanzelf. Dit verklaart de vangst op enkele plaatsen, die volkomen buiten het normale biotoop liggen (Rotterdam, Poortugaal, Melissant, Gorkum, Spakenburg). En ook, hoe het de vlinder is kunnen gelukken zich in het duingebied van Voorne te vestigen en in het houtgewas op een plek ten Noorden van Schiedam. Het schijnt, dat gebiedsuitbreiding uitsluitend door de zomergeneratie plaats vindt.

In het Gooi lijkt de vlinder nu ook definitief vaste voet gekregen te hebben, al heeft het lang geduurd. Zal de sprong naar het bosgebied in de duinstreek nu ook lukken?

Zoals uit het kaartje blijkt, beslaat het areaal op het ogenblik de provincies Limburg, Noord-Brabant, het Z.W. van Zuid-Holland, het Gooi, het Oosten van Utrecht, Gelderland, Overijssel, Drente en het Z.O. van Groningen. Stellig is de vlinder ook in de Friese zandstreken te verwachten. De mij nu bekende vindplaatsen (behalve de oude, waar de vlinder nog niet opnieuw gezien is) zijn de volgende :

Limburg: Vaals, Raren, Holset, Harles, Vijlen, Mamelis, Nijs-willer, Wittem, Gulpen, Mechelen, Dal, Epen, Kamerich, Eperheide, Bissen, Heijenraat, Slenaken, Sint Geertruid, Rijckholt, Gronsveld, Sint Pietersberg, Bemelen, Borgharen, Geulle, Raar, Houthem, Geulem, Valkenburg, Oud-Valkenburg, Gerendal, Schin op Geul, Wijlre, Elkenrade, Kerkrade, Wijnandsrade, Sittard, Stein, Zelfkant, Herkenbosch, Odiliënberg, Melick, Maasniel, Asenraay, Asselt, Swalmen, Heel, Weert, Belfeld, Baarlo, Steyl, Tegelen, Horst, Mook.

Noord-Brabant: Deurne, Helmond, Aarle-Rixtel, Nuenen, Neerwetten, Heeze, Eindhoven, Mierlo, Vessem, Lage Mierde, Best, Oorschot, Spoorndonk, Esbeek, Hilvarenbeek, Goirle, Tilburg, Oisterwijk,

Tegenwoordige verbreiding van *Araschnia levana* L. in Nederland.
[Present distribution of *A. levana* L. in Holland.]

Haaren, Boxtel, Olland (St. Oedenrode), Veghel, Uden, Sint Michielsgestel, Den Dungen, 's-Hertogenbosch, Lith, Helvoirt, Waalwijk, Kaatsheuvel, Udenhout, Chaam, De Rakens, Ulvenhout, Bergen op Zoom.

Zuid-Holland: Biesbosch, Gorkum (1945 één ex. in de stad, HEYLIGERS), Rotterdam, één ex. in 1951 (LANDSMAN), Akerdijkse plas-sen (in 1948 en '49 talrijk, NIJSSEN), Poortugaal, Sept. 1948 een vers ex. (ELFFERICH), Oostvoorne (in 1948 verschillende exx., NIJSSEN), Melissant (één ex. in 1952, HUISMAN).

Noord-Holland: Naarden, Juli 1949 één ex., in 1952 verscheidene exx. en drie rupsennesten (WESTRA).

Utrecht: Grebbeberg, Achterberg, Amerongen, Leersum, Renswoude (enkele exx. in 1952, F. BERK), Maarn (6 Sept. 1950 talrijke rupsen, Mej. K. H. DUIN), Zeist (sinds 1951 herhaaldelijk, GORTER), Amersfoort, twee exx. in 1952 (TUTEIN NOLTHENIUS), Soest (één ex. in 1947, één in 1950, enkele in 1951, verscheidene in 1952, TOLMAN), Spakenburg (één ex. Aug. 1949, BLOKHUIS).

Gelderland: Sint Jansberg, Hatert, Berg en Dal; Velp, Rozen-daal, Arnhem, Oosterbeek, Doorwerth, Wageningen, Bennekom, Lun-teren, Tonden, Twello, Apeldoorn, Wenum, Wiesel, Leuvenum; Babbe-richt, Bijvank, Bingerden, Ulenpas, Hoog Keppel, Doetinchem, Slangen-burg, Aalten, het Klooster, Beek-en-delle, Kotten, Stemerding, Winters-wijk, Korenburgerveen, Eibergen, Vorden, Hackfort, Baak, De Bogge-laar, Zutphen, Warnsveld, Eefde, Almen, Ampsen, Verwolde, Laren, Harfsen, Gorsel.

Overijssel: Deventer, Colmschate, Markelo, Goor, Haarle, Bor-nerbroek, Almelo, Enschede, de Lutte, Denekamp, Volthe, Tilligte, Hei-no, Vollenhove.

Drente: Wijster, 1952 (BEIJERINCK), Hooghalen, 1952 (VAN DER MEULEN), Eext, 1948 (DIJKSTRA).

Groningen: Ter Apel, 1951 (BOUWSEMA), 1952 (LEMPKE).

Deze lijst van vindplaatsen, die stellig nog uit te breiden is, steekt wel bijzonder gunstig af bij het kleine aantal, dat in 1936 in het eerste deel van de Catalogus gepubliceerd kon worden. Natuurlijk houd ik me altijd aanbevolen voor mededelingen over het wel en wee van het landkaartje. Te zijner tijd hoop ik dan weer een samenvatting van de ontvangen berichten te geven.

Het is nu ook wel gebleken, dat *levana* de meeste jaren drie generaties bij ons heeft. De eerste is waargenomen van de tweede helft van Maart (maar meest tweede helft van April) tot half Juni (21.III[-1948] tot 12.VI), de tweede van begin Juli tot half Augustus (3.VII tot 16.VIII) en de derde van de tweede helft van Augustus tot in de tweede helft van September (19.VIII tot 24.IX). Uiteraard zijn de tweede en derde generatie geheel aan elkaar gelijk, daar zij beide stammen uit zich on-middelbaar ontwikkelende (of subitane) poppen.

Literatuur

LEMPKE, B. J., 1946, *Araschnia levana* L., Natuurhist. Mbl. Maastr. 35: 23, 34.

—————, 1947, Verdere gegevens over *Araschnia levana* L., op. cit. 36: 23.

—————, 1948, *Araschnia levana* L. in 1947, op. cit. 37: 44.

SCHOLTEN, L.H., 1949, Bijdrage tot de kennis van *Araschnia levana* L. en zijn verbrei-ding in ons land, Ent. Ber. 12: 362.

Summary

Araschnia levana L. began to penetrate into Holland about 1920, at first in very small numbers which however gradually increased. At the same time the area covered by the species was strongly enlarged in northern and western directions, especially after 1941. A very prosperous year was 1945. At present the extension of territory has nearly come to an end, though the butterfly maintains itself in its haunts, where it shows the usual ups and downs according to the seasons. As a rule there are 3 generations. It is especially (or exclusively?) the summer generation that tries to expand the territory of the species.

Amsterdam-Z. 2, Oude IJselstraat 12III, 1951—1952.

Harpyia bicuspis Bkh. Op 11.VI.1952 ving ik weer een exemplaar van deze soort te Swalmen. Beter was de vangst van een ♀ op 27.V.1952, zittend in het gras. Natuurlijk besloot ik hiermee verder te kweken. Ik kreeg een veertigtal eitjes, waaruit op 12 en 13 Juni even zoveel rupsjes kwamen. Ze werden opgeborgen in glazen buisjes, afgesloten met fijn gaas. Tot mijn verwondering was 's anderen daags een gedeelte van de vrij grote rupsjes door de mazen geslopen, zodat ik er tenslotte nog een twintigtal overhield. Ze werden gevoerd met berk, gingen wondergoed aan het voedsel en groeiden voorspoedig op. De eerste dagen knaagden ze alleen de bovenzijde van het bladgroen af, om na de eerste vervelling hele stukken van de bladeren te eten. Reeds op 20 Juni begon de eerste vervelling, 27 Juni de tweede, 2 Juli de derde, 8 Juli de vierde, terwijl op 13 Juli zich de eerste rupsjes verpopten. Een stuk insectenturf in het rupsenkastje bleek een geschikte plaats daartoe. Van de 10 rupsjes benutten er acht dit surrogaat voor boomschors. De twee andere verpopten zich tegen het hout. Reeds op twee Augustus kwamen twee vlinders, beide mannetjes, uit. Hieruit is misschien te concluderen, dat ook in ons land een tweede generatie mogelijk is, ofschoon de literatuur vermeldt, dat deze alleen in Z.-Europa voorkomt. Of zou het zijn, dat de hete dagen op het einde van Juli oorzaak zijn van het vroegtijdig uitkomen?

E. LÜCKER, Willem II Singel 28, Roermond.

[De data van vangsten, die ik tot nog toe had, lagen tussen 30.IV en 16.VII, maar tussen de ene vangst van 30.IV en een andere van 27.V heb ik geen enkele datum. Dan komt een goed aaneensluitende reeks van 27.V tot 16.VII, wat op één enkele generatie wijst met de hoofdvliegtijd in Juni.

Uit de kweek van de heer LÜCKER blijkt nu, dat een partiële tweede generatie ook in ons klimaat niet uitgesloten is. De vangst van een mooi ex. te Epen op 7.VIII.1952 door de heer CAMPING is het bewijs, dat zij ook in natura bij ons nu en dan voorkomt. Het blijft echter tot nog toe een grote uitzondering. — Lpk.]

Bibliotheek. L. G. O. WOUNDHOUSE, The Butterfly Fauna of Ceylon, second complete edition. Preface gedagtekend December 1949. Het boek bevat 231 pag. tekst en 56 platen, waarvan 37 gekleurde. Een belangrijke aanwinst voor hen, die zich met oriëntale dagvlinders bezig houden.